

**ПОДІЇ 9 ЛЮТОГО 1943 Р. У ПАРОСЛІ : АКТУАЛЬНА
ІСТОРИЧНА ДИСКУСІЯ ДОВКОЛА ВОЛИНСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ.
МІКРОІСТОРІЯ В ПУБЛІЧНОМУ ПРОСТОРІ**

Ярмолюк Д.

*аспірант кафедри всесвітньої історії
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Діхтярук Є.

*аспірант кафедри всесвітньої історії
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Прологом великої антипольської чистки [7, s. 294; 14, s. 38], правдивим «полігоном» антипольської акції [6, s. 110], прелюдією до геноциду, фактом першого винищення цілого населеного пункту, першим масовим мордом [9, s. 8], першим самостійним нападом без участі німців [8, s. 35] називають у польській історіографії події у с. Паросля Сарненського повіту 9 лютого 1943 р. На початку 1943 р. у цьому селі, за даними Міхала Фіалки [1], Броніслава Яніка [3], Юзефа Собєсяка [12], Юзефа Туровського [13], могло загинути 170 осіб; В. і Е. Семашки фіксують 155 загиблих [10, s. 742]. За одним припущенням його здійснив одразу після першого нападу на Володимирець відділ УПА Григорія Перегійняка («Довбешки-Коробки») чи Федора Корзюка («Кори»)[17, с. 454–456; 2, s. 447] під виглядом радянської партизанки [10, s. 738–742], ще за іншими – відділ УПА Тараса Бульби-Боровця [2, s. 142–143; 4, s. 91]. Деякі дослідники вказують, що нищення польського села Паросля відбувалося під німецьким керівництвом (обер-лейтенанта Фішера) [15, с. 33–34].

Події у Парослі викликали і викликають дискусію між представниками національних історіографій. Так, Гжегож Мотика поєднав першу повстанську акцію у Володимирці з нападом на Парослю. «До рангу трагічного символу належить факт, – наголошує дослідник, – що перша збройна акція УПА проти німців була тісно пов’язана з першим масовим убивством поляків, здійсненим у межах так званої антипольської акції» [6, s. 95]. Аргументуючи свою позицію польський історик, окрім іншого, посилається на спеціальне повідомлення начальника Українського штабу партизанського руху Тимофія

Строкача, датоване 5 березня 1943 р., де є твердження про 21 родину поляків, знищених українськими націоналістами у селі Паросна (Паросля) Володимирецького району. Ще один документ, що його наводить Гжегож Мотика (свідчення повстанця Петра Василенка) на підтвердження нападу на цей населений пункт саме українських повстанців, на думку українського дослідника Володимира В'ятровича, ставить досить багато запитань. Аргументуючи свою позицію він зауважував, що теза про знищення села сотнею «Кори», не стикнується із відомостями про початок її діяльності лише у серпні 1943 р. Тому слід стверджувати про помилку або щодо місця проведення акції, або щодо учасників та про недостатність інформації для локалізації події в часі [16, с. 83]. Український історик Іван Патриляк також поставив під сумнів те, що сотня «Довбешки» після акції у Володимирці прагнула активними діями виявляти свою присутність. Вчений вважає, що слабоозброєний партизанський відділ, за логікою, мав би якнайдалі і якнайшвидше зникнути з місця нападу, щоб не наражатися на сутичку з німцями, а не вбивати поляків поблизу Володимирця. Сергій Рябенко, звертаючись до такого специфічного джерела, як кримінальні справи захоплених советами повстанців вказує, що згадок про події у Парослі у них немає. Усноісторичні свідчення, зібрані Іваном Пушком рівно ж підважують пануючий польський наратив [18].

Показово, що запропонована Гжегожем Мотикою версія отримала поширення у польському науковому та суспільному дискурсах і на сьогодні стала офіційною. Так події у одному населеному пункті стали символом подій: які врешті-решт були покладені в основу державної політики пам'яті Республіки Польща.

Література:

1. Fijałka M. 27 Wołyńska Dywizja Piechoty AK / wprowadzenie Piotr Stachiewicz. Warszawa : “Pax”, 1986.
2. Filar W. Wydarzenia wołyńskie 1939–1944: w poszukiwaniu odpowiedzi na trudne pytania. Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2008.
3. Janik B. Było ich trzy. Warszawa : Książka i Wiedza, 1970.
4. Jastrzębski S. Dzieje ludności polskiej na Kresach Południowo-Wschodnich i Ziemi Wołyńskiej w latach 1939–1946. Katowice : Agencja Artystyczna PARA Zenon Dyrzka, 2011.
5. Motyka G. Zamiast wstępu: Od Wołynia do akcji „Wisła”. *Motyka G. W kręgu „Lun w Bieszczadach”: Szkice z najnowszej historii polskich Bieszczad.* Warszawa : Oficyna Wydawnicza RYTM, 2009.
6. Motyka G. Od rzezi wołyńskiej do akcji “Wisła”: konflikt polsko-ukraiński 1943–1947. Warszawa : Wydawnictwo literackie, 2011.

7. Motyka G. Postawy wobec konfliktu polsko-ukraińskiego w latach 1939–1953 w zależności od przynależności etnicznej, państwowej i religijnej. *Tygiel narodów. Stosunki społeczne i etniczne na dawnych ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej 1939–1953*: praca zbiorowa / pod red. Krzysztofa Jasiewicza. Warszawa ; Londyn : RYTM, 2002.

8. Peretiatkowicz A. Samoobrona ludności polskiej na Wołyniu w latach 1943–1944. *Armia Krajowa na Wołyniu*. Warszawa, 1994.

9. Siemaszko E. Bilans zbrodni. *Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej*. 2010. Nr. 7–8.

10. Siemaszko W., Siemaszko E. Ludobójstwo dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej Wołynia. 1939–1945. T. 1–2. Warszawa : Wydawnictwo von Borowiecky, 2000. S. 742.

11. Siemaszko E. Od walk i terroru do ludobójstwa. Zagłada Polaków na kresach II Rzeczypospolitej: stosunki polsko-ukraińskie w latach 1939–1945 : materiały pomocnicze do nauczania historii Polski XX wieku / pod red. Edmunda Juśko. Tarnów : Samorządowe Centrum Edukacji, 2008

12. Sobiesiak J. Przebrze : [Powieść]. Wyd. II. Warszawa : Wydawn. Min. Obrony Nar., 1971.

13. Turowski J. Pożoga. Walki 27 Wołyńskiej Dywizji AK. Warszawa : Państw. Wydaw. Naukowe, 1990.

14. Zając P. Prześledowanie ludności narodowości polskiej na terenie Wołynia w latach 1939–1945 – ocena karnoprawna zdarzeń w oparciu o ustalenia śledztw OKŚZPNP w Lublinie. *Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN*. T. 2. Ludobójstwo / pod red. Radosława Ignatiewa i Antoniego Kury. Warszawa, 2008.

15. Макарчук С. Втрати населення на Волині в 1941–1947 рр. *Україна – Польща: важкі питання*. Т. 5. Матеріали V міжнар. семінару істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни». Луцьк, 27–29 квіт. 1999 р. Варшава : Tysa, 2001.

16. Польсько-українські стосунки в 1942–1947 роках у документах ОУН та УПА. У 2 т. Т. 1. Війна під час війни. 1942–1945. / відп. ред. та упоряд. В. В'ятрович. Львів : Центр досліджень визвольного руху, 2011. С. 83.

17. Польща та Україна у тридцятих–сорокових роках ХХ століття = Polska i Ukraina w latach trzydziestych – czterdziestych ХХ wieku : невідомі документи з архівів спецслужб. Т. 4. Поляки і українці між двома тоталітарними системами, 1942–1945. Ч. 1. Стосунки АК–УПА на фоні політики окупантів. На Волині. Варшава ; Київ, 2005.

18. Пушук І. До питання про початки збройного українсько-польського протистояння на Волині в роки Другої світової війни: колонія Паросля перша – дві версії події. *“Волинь-43”: міфи і реальність*: зб. наук. пр. / упорядн. Кучерепа М. М., Шwab А. Г. Луцьк, 2019. С. 125–140.